

Q. B. V.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA

De

USU LITERARUM IN VITA CIVILI,

QVAM

*Consensu ampliss. Fac. Philosoph. in Regia
ad AURAM Acad.*

PRÆSIDE

RECTORE *b. &* MAGNIFICO

MAG. ALGOTHO A. SCARIN,

Histor. & Philos. Civ. PROF. Reg. & Ord.

PRO HONORIBUS PHILOSOPHICIS

publice examinandam sistit

Regius ALUMNUS

HENRICUS CARPELIUS

ABOENSIS,

In auditorio superiori die 21. Febr.

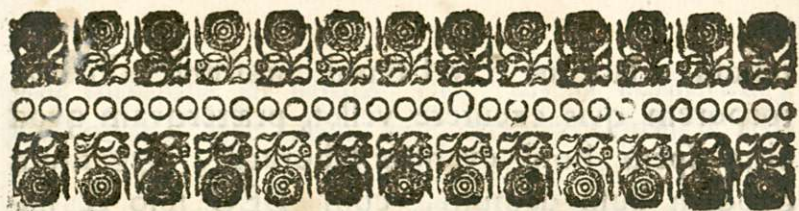
ANNI MDCCXLI.

horis ante meridiem consvetis

CONSPECTUS.

- Prooemium accuratum ingeniorum examen requirit.
- §. I. *Necessitatem literarum in vita civili demonstrat.*
- §. II. *Principi futuro bonas literas necessarias ostendit.*
- §. III. *Illum de civium eruditione sollicitum quoque esse debere inculcat.*
- §. IV. *Studiis bonarum literarum hominem Politicum imbuendum esse evincit.*
- §. V. *Militibus, quem bonarum literarum cognitio praestet usum, exponit.*
- §. VI. *Sacerdotibus bonas literas de meliore nota commendat.*
- §. VII. *Mercaturæ cum studiis bonarum literarum commercium esse indicat.*
- §. VIII. *Usus, quem Rustici ex bonis literis hauriant, expendit.*

HENRICUS CARPELLIUS

PROOEMIUM.

Trahimur omnes ad cognitionis & sciē-
tix cupiditatem, in qua excellere, ju-
dicante CICERONE, pulcrum putamus.
Pollent communiter omnes bonis dotibus tam
mentis, quam corporis; habent adumbratas
animo suo rerum intelligentias, quæ cultu ac-
cedente & tempestiva eorum, quorum inter-
est, educatione, ad eruditionem comparatæ
sunt, penitus & omnino conformatæ. Hosce
vero bonitatis suæ thesauros non ideo homini-
bus concessisse providum Numen, ut turpi o-
tio, vel ignava cessatione torpescere sinant, sed
bonis artibus pro virili ornent, quisque facile
deprehendit, cui ad finem, cur creatus est,
paululum reflectere placuerit. Quosdam, sed
pauciores, extremi ingenii homines, seu poti-
us simulachra naturæ humanæ excipias necesse
est, quorum labor plane irritus est relucante

I
natura. Notum si vel omni curatione adhibita,
torporem quis excutere vellet, præterquam quod
citra spem boni eventus laboraret, gigantum
quodam ausu demum, cum DEO ipso & na-
tura bellare multis videretur. Neque enim ex
quovis ligno sculpirur Mercurius. Alii cum
PLATONE adeo robusta ac prope divina in-
genii vi gaudent, ut absque ullo vel negotio
vel temporis dispendio res subtilissimas & ab
humanis sensibus longissime remotas introspicere
queant. Alii rursus tam steriles ingenio sunt,
tardi & illius Romani in modum *calypedes*, ut
licet speciem præbeant assiduo moventis, gradu
& luto eodem hæreant tamen: etiamsi *Athenis*
CRATIPPUM cum filio CICERONIS multos
annos audiant, stoliditatem congenitam, quam
apud exteros exuere intenderunt, si non in
majus auctam, quantitate ac qualitate eandem
tamen in reditu retineant referantque. Singu-
larem inesse cuique dispositionem & inclinatio-
nem ad certum quoddam vitæ genus, quid est,
quod multis probem? Omnes ad unum id si-
bi habent exploratissimum: neque a quoquam
nisi ab hospite domi & in naturæ suæ scrutinio
admodum ignavo, aliter existimari potest. Pro-

inda

3
inde omnibus in limine vitæ civilis constitutis,
hoc opus, hic labor erit, accurata judicii tru-
tinâ perpendere, quid valeant humeri, quid
ve ferre recusent, ne ad aliud officium nati,
alio vitam terant, & demum victi lassatique
operi misere succumbant. Hæc vero eo exten-
denda non sunt, quasi dicamus magna ac fe-
licia ingenia, & non etiam mediocria posse
excoli. Non idcirco quis & operam & oleum
perdidisse illico censendus est, quod tarditas
ingenii, alia atque alia naturæ asperitas indi-
cium unum vel alterum prodiderit difficilioris
culturæ. Licet non diffitendum sit, ad erudi-
tionem acquirendam, naturam utramque face-
re paginam, utpote quæ divite ac liberali ma-
nu, ceu prodiga mater celeres animi atque in-
genii motus, ad excogitandum acutos, & ad
explicandum ornandumque uberes spargat: ni-
hilominus tamen multi alioquin tardissimo in-
genio, tantam, assiduitatis ac constantiæ invi-
ctæ beneficio, scientiam rerum assecuti sunt,
quantam intellectu attingere posse, ab initio vix
possibile ipsis videbatur. Atque adsertionis hu-
jus veritatem plurima quotidianæ experientiæ
documenta satis adstruunt. Ergo ad publicas

res promovendas multum conferet, si ab iis, quorum interest, accuratum ingeniorum examen, idque opportune, instituat, quinam ex suæ fidei commissis alumnis altioribus, id est PALLADIS artibus, quinam *Sellularis* initiari, quinam alit vitæ generi destinari aptiores videri possint. *Naturam* majora exigere ab illis, quos excellentioribus instruxit dotibus, distamina rationis cum *scriptura* amice contentunt. quin tendit eodem ipsa rei civilis ratio quoque. Convenere in illam societatem ab initio homines, ut, connisu mutuo suo, rempublicam continerent. Ad illam vero metam cum robore & virtute eadem omnes & singuli contendere nequeant, in quorum generatione aurum & argentum natura miscuit, ad plus utilitatis civitati conferendum obligatos esse, nemo non videt. Verum de accurandæ vitæ civilis adminiculis hisce, nedum usu & applicatione eorum concinna vix quisquam sibi gratulari potest, nisi animum bonis artibus excoluerit. Summa itaque ope niti debent homines, ut solidam & hisce finibus in primis conformatam sibi comparent eruditionem. Quia vero aliis vitæ brevis, aliis ingenium hebes, aliis rei

rei bene gerendæ nervus, aliis alia obstant impedimenta, singulis, licet ingenio abundant, ad eundem gradum sapientiæ ascendere non licere, res ipsa loquitur. Interim in rem & sententiam hanc eandem non male dixisse censendus est, quicumque dixit: *Juvat ire tenui, si non datur ultra.* Sed plura hac de re præfari festinatio prohibet: quare ad propositum veniemus. Scilicet *usum bonarum literarum in vita civili* paucis ostendere mihi animus est. Quod dum animo constitutum habeo, benignum abs te, *Candide Lector,* expecto iudicium.

S. I.

IN bonas literas oppido quadrat, quod de *Poëtis* adterit HORATIUS: quod possint modo prodesse, modo delectare, jucunda simul & idonea vitæ regendæ instrumenta suppeditare (a). Harum tanta est præstantia, ut a suis æstimatoribus vix satis prædicari possit. Ipso enim rerum usu ac experimento penes se quisque deprehendit, quæ ad stationem mortalem hancce, publico & privato bono, transigendam, requiruntur, tantum non omnia sapientia & prudentia acquiri, conservari, amplificarique.

Est

(a) de Art. Poët.

Est *liberarum* tanta necessitas, ut illarum usu, in vita praesertim civili, sublato, tenebrae Aegyptiacis spissiores juxta ac tristiores metuenda omnino sint. Tanta quoque earum est jucunditas, ut non possint non omnes, quibus virtus & eruditio curae cordique sunt, in admirationem sui allicere, imo amorem quoque impellere. Quantum non ornamenti solum, sed etiam utilitatis atque praesidii, haec & belli & pacis temporibus rebus publicis olim attulerint & etiamnum adferant, quotidiana nos docet experientia. Quid multa? cum vino generoso & per se vendibili non opus sit suspensa hederam, in illius sententiae veritatem magni MESSENI nostratis symbolum, *Mors sine MORSIS vita est*, ceu colophonium suffragium, adjecisse satis erit.

§. II.

Quantum hominibus in republica bonarum literarum cognitio conducat, id clarius patebit, cui ire per singula vitae genera lubet. Partium itaque nostrarum est, ostendere bonas literas sicut aliis, ita imprimis PRINCIPALI esse necessarias. Rationes, quibus hoc demonstratur, non e longinquo arcessi possunt. Quum

mens

mens humana variis laboret imperfectionibus,
tantum abest, ut *Principi* ad rempublicam be-
ne gerendam satis sint celeritas ingenii, & vir-
utum intellectualium naturalis *οὐκ ἀγαθὴ* quædam,
ut potius in his partibus, quæ sui officii fuerint, cog-
nitionem adjiciat, exercitationemque. Ne-
que enim salus singulorum civium aut reipublice
ex totius incolumitas, si in statu suo permanere
velint, aliter conservari possunt. Tanti
& tam alte positi finis necessitas urget, ut quan-
tum summi fastigii splendore *Princeps* aliis præ-
stet, tantum etiam sapientia ac prudentia, ce-
teros antecellat. Unde vero sapientia ac pru-
dentia, nisi ex eruditione, puta bonarum & ap-
prime utilium literarum studio atque cultura?
Eo vero fine requiritur a *Principe*, ut præter
veri NUMINIS sentum & amorem, etiam no-
ticiam patriæ, indolem sui populi, ejus jura,
statum & indigentiam una cum *Historia* recen-
sionis ævi, nec non habitum finitimarum au-
sularum cognitum sibi perspectumque habeat.
Neque enim de regno præsumendum, quod in-
gnavia voluptate & licentiam faciendi quid
quid velis, ambitu suo comprehendat. *Impe-
rare officium est*, dicit SENECA, & comple-
ritur

Stirur curam dexteritatemque provehendæ salutis alienæ. Hincque inutilibus ac curiosis magis, quam utilibus rebus immorari, & in tractatione minutiarum minus necessaria hæere *Principem*, statui & vitæ conditioni illius nullo modo consentaneum. Rerum enim agendarum diversitas atque moles animum non supervacaneis curis distractum ambiunt. Quantum adminiculi ex illis ludicris habere possit, quorum notitia ad propositum finem directe non tendit, ne oculis quidem armatis quisquam videre poterit. Sapientior itaque multo is censendus est, qui quidem pauciora, eademque publice utilia & necessaria tractat; humiliora vero, quam quæ personæ & scenæ regali convenient, procul facessere jubet.

§. III.

Verum non sufficit, ut *Princeps* ipse solus eruditus sit. Interest illius magni quoque curam *scholarum & educationis* suscipere, qua animi civium, ad vitam civilem recte instituendam, præparentur. Constat inter omnes, usque eo totam rempublicam sarram rectamque manere, quoad sollicita literarum cultura vigeat. Ubi vero contemnuntur, adfirmare su-

9
sim, imminentis alicujus ruinae prognosticon
non procul se exerere. Testes non moror. Ipsa
experientia id satis superque comprobat. Erro-
rem igitur eorum, qui statuunt *Principem* co-
fore munitiorem, quo cives ipsi rudiores ex-
stiterint, eruditi dudum exploserunt. Imperi-
tia & officii ignorantia efficit, ut in maximis
saepe periculis reipublicae cunctentur, dormiant
cives. Cumque existiment injusta se semper pati,
ubi ad debita praestanda officia adiguntur, de
contextu publicae rei, sive cohareat, sive dehi-
scat, segnius semper negligentiusque inquirunt.
Ultero largitur quisque rem hanc pensculatius in-
trospiciens, nunquam beatius faciliusque ad-
ministrari imperium posse, quam ubi *Princeps* eru-
ditionis & prudentiae laude florentibus imperat.
Causam si quaeris, hanc habe, quod erudi-
tio, hoc est, veri cognitio virtutem gignat &
ornet, pari libra mores, nempe imperium &
libertatem, humanitatem & severitatem in
regno misceat, adeoque quo inflexo itine-
re ad Eudæmoniam civilem perveniendum sit,
liquido demonstrat.

§. IV.

Quoniam de *Principe* dixi, nunc de illis,
B

10

qui vel immediate principi, vel ceteris publicæ rei administris subsunt, pauca dicam. Prodeant in scenam primum illi, quibus publica *ineunda sunt consilia*. Hos honorum literarum notitia instrui debere, non uno argumento probatur. Etenim cum magna negotiorum varietas undique proffert, adeoque supra humanas vires posuit, ut *Princeps* solus omnia sustinere valeat: hinc viros genere ac prudentia claros sibi adiungit. Sed vicarios illius in rebus maximi ponderis expediendis, qui agunt, momenti illius gravissimi, quo super in consilium adhibentur, ipsos minime imperitos esse oportet. Et quis nescit, majora negotia majoribus egere adiutoribus? Consiliariis certe *Principum*, si quibus aliis, res gravissimæ dijudicandæ obveniunt, quæ eo majorem fidem & prudentiam requirunt, quo magis salus reipublicæ iisdem innitatur. Digna omnino sunt verba SALLUSTII, quæ heic allegentur: *Usque eo regna, civitates, nationes prosperum imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuerunt.* (b) Sed paucis me expediam. Ex bonis litteris probe cognitis, cum ex speculo homines politici facile cernunt, quæ

(b) Ad Caf. Orat. 2.

It
felicitati vitæ civilis maxime conducunt, vel
tranquillitatem illius impediunt & turbant. Ex
illo ordine consiliariorum fuisse olim *Spekingos* &
Anfas ex *Sveo Gothis*, annales veterum, præ-
cipue vero JORNANDIS *Getica* testantur.
Tractatores & curatores boni publici fuerunt,
qui pro regis regnique salute vigilarent, qui
dicenda promere non vererentur, silenda
que premere neque ignorarent. *consilia* & *au-*
thoritatem, comitiorum vinculis alligatam, in
commune contulerunt, non minus dextre prospic-
ientes temporibus futuris quam præteritis mederi
scientes. Prudentia itaque, puta eruditione
multo rerum usu firmata si instructi fuerint, qui
principi a consiliis sunt, futurum non dubita-
mus, quin negotia, utut ardua, non rite solum,
sed & integre & feliciter administrantur.

§. V.

PROgredimur ad eos, qui *Martis castra* se-
quuntur, quem assidua literarum cultura
his præstet usum consideraturi. Milites si non
gregarii, saltem qui *ducum* munere funguntur,
ante literas artesque ingenuas discere debent,
quam bellis se devoveant, infestisque cum ho-
ste cuspidibus conflagere aggrediantur. Innuat

proverbium quidem, controversis regum ad
 arbitrium Martis devolutis, *filere leges*, ejusque
 grassante furore, *Musas* prope obmutescere,
 utpote quæ inermes sint, pacemque invicem
 non ipsæ modo colant, sed ad pacis cultum,
 quoque homines ab initio conditos fuisse, omni
 tempore, idque multis probatum iverint: Inter
 arma tamen literarum usum non omnino nul-
 lum, sed eximium fuisse, hoc imprimis tempore,
 quo inter artes liberales belli disciplina referri
 cœpit, usus ipse rerum testatur, testatur historia.
JULIUS CÆSAR, licet ingenio fuerit magno
 ac felici, literarum studium tamen, ne qui-
 dem inter armorum strepitum, unquam remis-
 sit. **GUSTAVUS ADOLPHUS**, Svehthæ rex
 omnis ætatis ac memoriæ summus, quoties ab
 armis aliqua daretur cessatio, magni **GROTII**
 de jure belli & pacis, aut si mavis, juris pru-
 dentia divina institutiones legit, perlegit & non
 simplici vice relegit. Neque dubium, quin hoc
 quidquid fuerit officii, ipsis sibi facere &
 præstare queant Martis alumni. Non enim con-
 tinuo concertatur in bello, ut non aliqua ab
 opere militari cessatio interdum detur, atque
 bonis literis ceterisque curis vacare & possit & de-
 beat

beat gens militiæ studiosa. Igitur si quidem
 hi patriæ utilem præstare velint operam, degu-
 stare ex Philosophia debent, quæ fini assequen-
 do suo magis necessaria videntur, quamvis
 cunctis promiscue doctrinis, quæ augusto no-
 mine isto venire volunt, semet ingurgitare non
 necesse sit omnino. In primis vero illis,
 qui ad boni ducis laudes aspirant, *Elo-*
quentiæ non ultima cura esse debet. *Ex-*
perientia enim docet, orationem *ducum* ad
 modulos prope compositam & leniter perora-
 tam, eo sæpe flectere & adducere potuisse a-
 nimos feroces, quo rigor & severitas supplici-
 orum eosdem cogere non potuerint. Adde,
 quod notitia *Historiarum* & *Prudentiæ civilis*
 imbuti esse debeant, ut ad regulas inde hau-
 stas casus & eventus, si qui obvenerint, rite
 examinare possint. Sunt mathemata alia super
 alia, quorum ad rem prudenter & fortiter ge-
 rendam, illis opus est notitia, utpote *Geo-*
graphiæ, cujus beneficio castra commodius lo-
 care, itinera feliciter persequi, & insidias, vel
 si mavis stratagemata caute & occulte magis
 struere aut eludere possint; *Matheseos*, *vel* *ar-*
ithmetice sic dictæ disciplinæ, quantum ad bellicam

virtutem conferant, si non aliunde quis scire possit, Scholæ militares (Cadet, Scholar) recentioris ævi & inventi, eademque per Europæum orbem passim & ubique instauratæ certos & indubios nos efficiunt. Præterquam enim quod intellectum subigant, & iudicium acuant studia Mathematica, ostendunt insuper etiam, artem castrorum instruendorum & muniendorum, munimentorum & arcium conficiendarum, tormenta bellica fundendi, explodendi, & eorum opera percutiendi dejiciendique aggeres atque muros; ut cetera heroica & egregia inventa, beneficio *Matheseos* prodita atque excogitata taceam, quæ singula expendere instituti ratio nunc non permittit,

§. VI.

Belli potentibus *pacis & pietatis præcones* annecto, quos bonarum literarum notitia, imbui non una suadet ratio. Gravia sunt & scopulis plena, quæ tractant sacerdotes, pro quibus magnæ iisdem sæpe tempestates subeundæ sunt. Quocirca accuratam disciplinarum, non illarum modo, quæ præcise agunt de sensu & cultu Numinis, sed Philosophicarum etiam præcipue vero, quæ sacram Theologiam,

propinqua cognatione contingunt, curam agant. Earum cognitionem inter adminicula, quibus res sacre facilius comprehenduntur, haud immerito numeramus. Præterquam enim quod *Philosophia* obstacula, quæ alioquin intellectui impedimento sunt, quominus res sacras percipere & dijudicare queat, ex animo primum remouet, in percipiendo etiam ingenium reddit expeditum, in confirmando solidum, in defendendo ac refutando denique acutum magis ac nervosum. Ne de eo quid dicam, quod illa subsidiariam cunctis operam præstet, contra tantum non omne aduersariorum genus, quando orthodoxiam Theologicam illi, quibuscunque possunt, modis & machinis aggrediantur. Quid? quod dentur in sacro codice, præter ipsa mysteria, quæ rationi impervia sunt, multa etiam instituta & dogmata, quorum expositionem tractationemque partim Theologi, partim Philosophi sibi vindicant, quæ sine ope *Philosophiæ* non plene & accurate doceri, expediti atque defendi ægre possunt. Sunt, non nego, qui apophtegmate DAVIDIS: *oculi ancilla perpetuo ad manum Domina respiciunt, Philosophiæ utam ejusque ad Theologiam habitum*

& relationem expressum ire volunt. Accuratio-
 tione, an vero astu fastuque majore illud identio-
 dem fieri soleat nunc non disputo. Id scio cu-
 ra & judicio pedissequæ fidelis illius ab aucto-
 re & Domino in scripturis multa relinqui, o-
 mnemque, qui naturam negligit, commerci-
 um cum aliis gentibus non abrumpere solum,
 sed DEUM, insigni impietate quoque *ipsum*
 secum committere.

§. VII.

TRansitum facimus ad Mercatores, quos tan-
 to feliciores fore asserimus, quanto ex il-
 lis internuntiis *reginae mentis*, puta sensibus,
 philosophari poterint luculentius. Philosophia
 de tota mercatura saluberrima præcepta tradit,
 Hæc sedulo inculcat, honeste esse vivendum,
 alterum non lædendum, suum cuique tribuen-
 dum. Hæc luculenter satis demonstrat, utrum
 liceat ex pecuniis usuram petere: utrum fas sit,
 carius quidquam vendere quam ipsi emerint.
 Hæc denique eos attendere illud monet, ne
 nimium appetant; ne cum CRÆSOS vicerint,
 NUMÆ esse desinant. Præterea cum non o-
 mnis ferat omnia tellus, & proinde exteras re-
 giones & urbes adire necessum habeant, ut

indigentia satisfieri quodammodo possit, vitæ
 que necessitates suppleantur; unde quælo felicius,
 quæ ad illum finem spectant, haurienda sunt,
 quam ex *historia*, præsertim vero *politice*
 sinu & promptuario? Antequam manus isti stio
 væ admovere cum successu queant, oportet ex
geographia prælibasse omnium locorum situs,
 vias, promontoria, & portus, quatenus sunt
 vel subeundi vel cavendi. Expediit, *mercatores*
 nosse præter naturam rerum, quas emunt, aut
 pretio æstimant, etiam qui singularum regionum
 sint proventus, commoda & messes. Hæc autem
 ex scriptis *physicorum*, in illis vero præsertim *histo-*
ria naturalis scriptorum omnium optime peti pos-
 sunt. Idemque de necessitate *matheosæ* rei que
nautica dico, quarum disciplinarum cognitio, an-
 coræ sacrae instar, illis est in navigationibus, præ-
 sertim longinquis. Varias porro addiscere de-
 bent linguas ex scholis & bonis literis; quo
 deinde cum aliis non tantum plenum cogita-
 tionum suarum commercium instituere possint,
 sed etiam facundia verborumque lenocinio
 commendare merces, quas venum extrudere
 satagunt. Est etiam operæ pretium, ex scriptis
 philosophorum cognoscere mores, vel instituta

15
vite aliarum gentium, quibus, nisi se accom-
modare noverint mercatores, ipsis saepe non mi-
nori pudori, quam proferenda sorti suae vitae
quo generi, erit dispendio maximo. Transeo
alia.

§. VIII.

Reliquum est, expendamus usum, quem
Rustici ex bonis literis hauriunt. Hos pro-
pter otium, quo abundant, sapientiae proxi-
mos esse & quasi consanguineos, inficias non
facile iverit quisquam; quamvis status & duri-
oris vitae conditionis intuitu, quae ipsos hodie
manet, horreant & fastidiant mores illorum.
delicatuli multi, demirenturque qui squalidam
vitam illam terre possint, duritiei & asperitatis
laboris sui jam ante non nuntium remiserint. Vi-
deri posset pro curanda agricultura, extendendis
pratis, excidendis silvis, pro novalibus ampli-
andis, in summa: ad proferendam vitam a-
grestem, (cujus in civitate muneris excolendi
studiosissimum olim Svethiae regem **BRUN-
MUNDUS** & sequiori aeo **CAROLUS CA-
NUTIDEM** fuisse testantur annales) praeter la-
certorum robur, sarram rectamque valerudinem,
scientiae & ingenii adeo non multum requiri:

sed cum sit illa non operarum manuariorum omnium modo, sed & publicarum frumentationum fundamentum, quantum in illa arte strenue exercita, eademque novis inventis locupletata, positum sit, non difficulter quisque inveniet. neque dubitandum, quin si illum vitæ sustinendæ modum majores nostri præ militari atripuissent, & diligentius curarent nostri ævi homines, tanta apud nostrates, quanta apud externos annonæ copia suppeteret, opulentiaque tanta & tam opima alluvio nostram gentem, quanta populos in vicinia positos cohonestaret. Sed potest etiam incondita illa gens, felicem ac tranquillam agere vitam, licet in literarum interiora non penetret. Sufficere itaque rusticis putamus, si modo legere & scribere litteras poterint. Sæpe enim *his* opus est, subicere testimoniis & contractibus, qui cum aliis sanciantur, fidei firmamenta, quæ usu venere, eademque manu sua obsignare. Quia vero a pueritia literas pingere eorum alii non didicerunt, inde monogrammata, Sæthice Bomårken / in bonæ fidei argumentum, veterum more, aliorum candori, integritatique eosdem permittere necessum habere, palam constat. Sed cum characteres, seu

verius

verius symbola illa literarum furto & impostura
 nullo non tempore obnoxia sint, & abs quovis ve-
 teratore falsarioque, neciis illis invitisque, quo-
 rum sunt, in fraudem bonæ causæ adulterari facilli-
 me possint, quem usum rusticis etiam literæ, seu
 potius literarum elementa præsent, in propatulo
 est videre. Hinc ab illo vitæ modo, neque alie-
 num erit, pingendarum literarum notitia a puero
 instructum esse; præsertim quum in humano gene-
 re miraculum sit prope scripturam invenire duo-
 rum adeo per omnia sibi similem, ut non aliqua sta-
 tim appareat dissimilitudo: quemadmodum in tot
 millibus hominum vix unus refert adeo quidem
 exacte alterius faciem, ut in illa consensione parti-
 um, non aliqua lineamentorum dissensio & discre-
 pantia sese prodant. *Aritmeticam*, supputationis com-
 pendium illud insuper si adjecerit, non modo ma-
 gis securam possessionem bonorum suorum ipse si-
 bi præstabit a *satione ruris ejusque custodia quisque*,
 sed & irrumpentibus ex improvise cujusvis ge-
 neris exactoribus obviam ire, & ne per fraudem
 calculi, plus justo sibi extorquere possint, tempe-
 stive intercedet. Nobis cum prolixioribus esse non
 liceat, DEUM rogamus, ut cum pacem & pacis
 artes præ ceteris *Musa* colant, easdem orbi Chri-
 stiano servet & rem literariam sempiternam
 florere jubeat.

S. D. G.